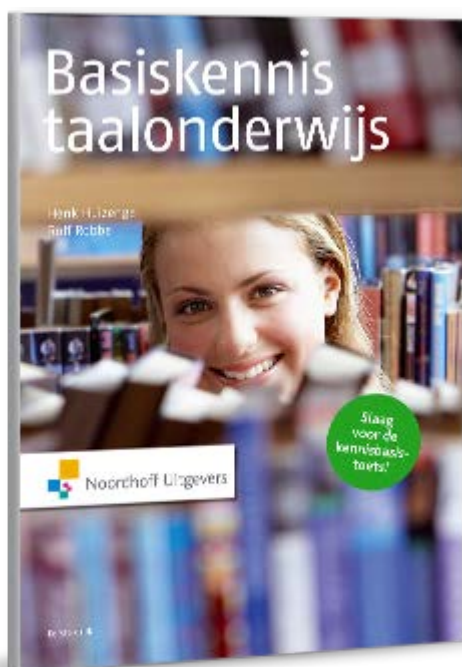

Samenvatting voor de kennisbasistoets taal

Samenvatting van het boek *Basiskennis taalonderwijs* van Henk Huizenga en Rolf Robbe.

***In
mijn
klas.nl***

In mijn klas.nl

Dé plek om ervaringen en lesideeën te delen voor het basisonderwijs!

Hoofdstuk 2 Taalonderwijs en taal

Schooltaal = een wat officiële taal, waar de nadruk ligt op goed formuleren en verzorgd spreken.
Voorbeelden van schooltaal woorden zijn: thema, samenvatting, persoonsvorm.

Traditioneel taalonderwijs = lesgeven met behulp van een methode.

3 domeinen van taalonderwijs = mondeling- en schriftelijk onderwijs en taalbeschouwing.

Beginnende geletterdheid = wat je in de kleutergroepen doet aan de schriftelijke taalontwikkeling.

Mondelinge taalvaardigheid = het spreken en luisteren, het voeren van allerlei mondelinge gespreksvormen staan centraal.

Woordenschat = is het aanleren van de betekenis van nieuwe woorden, uitdrukkingen, zegswijzen en spreekwoorden.

3 stadia van geletterdheid = het vermogen om schriftelijke taal te begrijpen en te gebruiken.

- Ontluikende geletterdheid = voorschoolse periode (0 – 4 jaar).
- Beginnende geletterdheid = ontwikkeling van geletterdheid in de groepen 1 – 3.
- Gevorderde geletterdheid = de periode na groep 3.

Aanvankelijk lezen = een belangrijk onderdeel binnen beginnende geletterdheid. Dit is het leren lezen in groep 3.

Voortgezet technisch lezen = de vaardigheid van het decoderen van teksten te vergroten. Het gaat om vlot en nauwkeurig lezen van de tekst.

Begrijpend lezen = het gaat om het begrijpen van de tekst. Dit kan gecontroleerd worden door vragen te stellen over de tekst, woorden of uitdrukkingen.

Stellen = het schrijven van teksten.

Taalbeschouwing = kinderen leren reflecteren op de taalvorm, de manier waarop iets is verwoord.

Niveaus van de taal

- Fonologisch niveau = uitspraak
- Morfologisch niveau = opbouw van woorden
- Syntactisch niveau = volgorde van woorden
- Semantisch niveau = betekenis
- Pragmatisch niveau = het gebruik van de taal
- Orthografisch niveau = de spelling.

Funcities van taal

- Communicatieve of sociale taalfunctie = we gebruiken de taal als communicatiemiddel, interactie tussen mensen.
 - Zelfhandhaving = opkomen voor wat je zelf wilt.
 - Zelfsturing = met woorden handelen en aankondigen wat je plannen zijn.
 - Sturing van anderen = met woorden het gedrag van anderen beïnvloeden.
 - Structureren van het gesprek = taal gebruiken om het gespreksverloop te beïnvloeden.
- Conceptualiserende functie = je gebruikt taal om je gedachten te ordenen en greep te krijgen op de werkelijkheid.
 - Rapporteren = verslag doen van iets wat in de werkelijkheid is gebeurd.
 - Redeneren = je bewerkt de gebeurtenis door een extra denkstap in te bouwen.
 - Projecteren = je probeert je te verplaatsen in de gedachten en gevoelens van iemand anders.
- Expressieve taalfunctie = de taal wordt gebruikt als expressiemiddel.

Hoofdstuk 3 Mondelinge taalvaardigheid

Manieren van taalverwerving

- Behaviorisme = kinderen leren taal door imitatie
- Creatieve constructietheorie = kinderen imiteren de taal niet, maar beschikken over een aangeboren taalvermogen waarmee zij op creatieve manier zinnen kunnen opbouwen.
- Interactionele benadering = aangeboren taalleervermogen, maar het taalaanbod van de omgeving en interactie is belangrijk bij het leren van de taal.

Niveaus taalontwikkeling

- Fonologisch niveau = het kind vormt spraakklanken
- Morfologisch niveau = het gaat om de manier waarop woorden worden gevormd
- Semantisch niveau = het gaat om de betekenis van woorden
- Syntactisch niveau = kinderen leren de regels voor het combineren van woorden
- Pragmatisch niveau = het kind maakt zich de regels eigen voor het gebruik van de taal.

Verschillende perioden taalverwervingsproces

- **De prelinguale periode** (0 – 1 jaar) = Een periode met onsamenhangende reeksen klanken. Huilen is een manier van communiceren. Het kind begint met vocaliseren, het produceren van klanken.
- **De linguale periode** (1 – 9 jaar)
 - **De vroeglinguale periode** (1 – 2,5 jaar) = brabbelen gaat over naar betekenisvol taalgebruik.
 - **De differentiatiefase** (2,5 – 5 jaar) = kinderen leren dat woorden van vorm kunnen veranderen en dat die vormverandering ook iets betekent.
 - **De voltooiingsfase** (5 – 9 jaar) = alle processen uit de vorige periode worden nu verder opgebouwd.

Overgeneralisatie = kinderen passen taalregels onterecht toe. *Voorbeeld: loopte, gevald, meegebrengt.* Dit komt vooral voor in de differentiatiefase.

Simulante tweetaligheid = iemand leert twee talen min of meer gelijktijdig. Kinderen leren voor hun derde jaar een tweede taal.

Successieve tweetaligheid = kinderen leren een tweede taal nadat ze een eerste geleerd hebben.

Interferentiefouten = zijn fouten die voortkomen uit de verschillen tussen een eerste en een tweede taal.

Stappen om spreekstrategie te bepalen

- Oriënteren op de inhoud.
- Doel en publiek bepalen
- Plannen
- Presenteren
- Reflecteren op doel en inhoud.

Luisterstrategieën

- Globaal luisteren = probeer je globaal te volgen wat er gezegd wordt. Het gaat om het begrijpen van informatie. Dit wordt ook wel begrijpend luisteren genoemd en is een goede voorbereiding op begrijpend lezen.
 - Je luisterdoel is bij deze strategie: een bepaald gevoel willen ondergaan.
- Intensief luisteren = je probeert ook alle details van een verhaal in je op te nemen.
 - Je luisterdoel is bij deze strategie: iets te weten willen komen.
- Kritisch luisteren = je probeert een mening te vormen tijdens het luisteren.
 - Je luisterdoel is bij deze strategie: een mening willen vormen.
- Gericht luisteren = dit pas je toe als je geïnteresseerd bent in bepaalde aspecten van een verhaal.
 - Je luisterdoel is bij deze strategie: een bepaalde handeling willen uitvoeren.

Spreekdoelen

- Informeren = overbrengen van feitelijke informatie. De spreker wil iets uitleggen of verduidelijken.
- Amuseren = de spreker wil zijn toehoorders vermaken, boeien of ontroeren.
- Overtuigen = de spreker wil de luisteraar overhalen een bepaald standpunt of bepaalde mening in te nemen.
- Instrueren = je wilt bijvoorbeeld uitleggen hoe iets werkt.

Hoofdstuk 4 Woordenschat

Mentaal lexicon = het woordgeheugen. Hier slaan kinderen de woorden op die zij leren.

Verschillende identiteiten van een woord

- Akoestische identiteit = de wijze waarop een woord klinkt
- Articulatorische identiteit = de wijze waarop je een woord uitspreekt
- Fonologische identiteit = akoestische en articulatorische identiteit samen. De klanken van een woord.
- Morfologische identiteit = heeft te maken met de opbouw van woorden. *Voorbeeld is postkantoor. Dit woord bestaat uit post en kantoor.*
- Semantische identiteit = betekenis van het woord, zoals die in het woordenboek is omschreven.

- Syntactische identiteit = mogelijkheden van een woord om met andere woorden gecombineerd te worden.
- Orthografische identiteit = de spelling van een woord.

Productieve woordenschat = woorden die kinderen gebruiken om met andere te communiceren.

Receptieve woordenschat = woorden die kinderen begrijpen of waarvan ze de betekenis herkennen.

Principes woordenschatverwerving

- Labelen = je koppelt een woord aan een voorwerp of gebeurtenis uit de werkelijkheid.
- Categoriseren = als het kind een aantal woorden kent, kan het ook betekenissen met elkaar combineren en woorden bij overkoepelende begrippen onderbrengen.
- Netwerkopbouw = de woordenschat van een kind wordt ontwikkeld door allerlei betekenissen in het geheugen aan elkaar te koppelen.

Woordleerstrategieën = werkwijzen die bewust wordt ingezet om de betekenis van woorden te achterhalen.

- Analyseren van een woord: wordt veelal gebruikt om de betekenis van langere woorden te achterhalen. *Voorbeeld: vuilnisophaaldienst*
- Gebruik maken van de (verbale en non-verbale) context.
- Gebruik maken van een bron in de eerste of de tweede taal. *Voorbeeld: woordenboek, klasgenoot, leerkracht, internet*
- Letten op overeenkomsten tussen de eerste en tweede taal.

Vaktaalwoorden = woorden die kinderen in het gewone taalverkeer niet tegenkomen, maar wel op school krijgen. Vakinhoudelijke begrippen. *Voorbeeld: erosie, persoonsvorm, zin, klinker etc..*

Schooltaalwoorden = abstracte begrippen die de leerlingen moeten kennen om het onderwijs te volgens. *Voorbeeld: oorzaak, gevolg, functie.*

Inhoudswoorden = woorden met een duidelijke betekenis. *Voorbeeld: zelfstandig naamwoord, werkwoorden.*

Functiewoorden = woorden met een minder duidelijk omschreven betekenis. *Voorbeeld: desondanks, niettemin*

Signaalwoorden = woorden die de lezer informatie geven over de relaties in een tekst.

Cognitieve Academische Taalvaardigheid (CAT) = schoolse taalgebruik

Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid (DAT) = het taalgebruik voor de dagelijkse omgang.

Hoofdstuk 5 Beginnende geletterdheid

Geletterdheid = belangstelling voor het geschreven woord en de inzichten die kinderen ontwikkelen in de functies van geschreven taal.

Functionele geletterdheid = de vaardigheid om zich in een geletterde samenleving te kunnen redden.

AVI-toetsen = toets op het gebied van technisch lezen.

3 fases ontwikkeling geletterdheid:

1. Ontluikende geletterdheid (0 – 4 jaar) = vooral ontdekken van de algemene functies van geschreven taal.
2. Beginnende geletterdheid (groep 1 – 3) = omvat aanvankelijk lezen.
3. Gevorderde geletterdheid (na groep 3) = voortgezet/ begrijpend lezen en stellen.

Metalinguïstisch bewustzijn = Belangrijke rol bij de taalontwikkeling. Dit is het vermogen om na te denken over de vorm en het gebruik van taal en om onbewuste kennis over de regels in de taal te verwoorden.

Visuele vaardigheden bij het leren lezen

- Visuele discriminatie = verschil zien tussen letters en woorden.
- Visuele analyse = letters in een woord herkennen.
- Visuele synthese = losse letters samenvoegen tot een woord.
- Spatieel ordenen = volgorde van letters onthouden.
- Letterpositie bepalen = aangeven wat de plaats van een letter in een woord is.

Elementaire leeshandeling = de basistechniek binnen het leren lezen.

- Van links naar rechts koppelen van fonemen aan grafemen.
 - Eerst werken volgens de leesrichting.
 - Daarna visuele analyse in grafemen.
 - Dan koppelen van foneem aan grafeem.
 - Tot slot fonemen op volgorde onthouden.
- Auditieve synthese
- Betekenis geven

Hoofdstuk 6 Voortgezet technisch lezen

Verschillende strategieën voor het leesproces

- Bottom-up model = de lezer begint met het waarnemen op het meest elementaire niveau, dat van de letters. Eerst herkent hij de letters, daarna de opbouw van woorden en woordgroepen en als laatste stap de betekenis van de zin.
- Top-down model = De lezer maakt sterk gebruik van zijn voorkennis en de context. Het lezen is een proces van voorspellen, selecteren en toetsen.
- Interactief model = een afwisseling tussen het voorspellend lezen en woord voor woord lezen.

Invented spelling = Besef van klank-letterkoppeling is sterker ontwikkeld en kinderen schrijven klanken en woorden op zoals zij die horen.

Spontaan lezen

- Globaal lezen van bekende woorden.
- Lezen door analyseren van bekende woorden. Dit gaat vooral via rijmwoorden. De kinderen maken zich de klank-letterkoppeling eigen.
- Zelfstandig lezen van nieuwe woorden.

Pseudolezen = Kinderen imiteren leesgedrag van ouders.

Lees gedragen bij pseudolezen zijn:

- Commentaar geven op plaatjes.
- Het volgen van het verhaal op plaatjes.
- Een verhaal weergeven in dialoogvorm. Het verhaal is nog niet samenhangend, maar er wordt wel gebruik gemaakt van stemmetjes.
- Een verhaal weergeven in monoloogvorm. Het complete verhaal vertellen.
- Een verhaal weergeven in een mengeling van spreektaal en schrijftaal.
- Memoriseren van teksten.

Auditieve vaardigheden bij het lezen:

- Auditieve objectivatie = letten op de klank en niet op de betekenis.
- Auditieve discriminatie = verschil horen tussen woorden en klanken.
- Auditieve analyse = een woord in klanken splitsen.
- Auditieve synthese = lossen klanken samenvoegen tot een woord.
- Temporeel ordenen = de volgorde van klanken onthouden.
- Klankpositie bepalen = aangeven waar je een klank hoort in een woord.

Grafeem = een letter of lettercombinatie die naar een foneem verwijst.

Leesstrategieën voor technisch lezen

- Elementaire leeshandeling (/m/aa/n/ = maan) = de eerste strategie die kinderen leren in groep 3. Kinderen verklanken letter voor letter om vervolgens het hele woord te noemen. Met de leesstrategie krijgen kinderen inzicht in de koppeling tussen fonemen en grafemen. Nadelen: Leestempo is laag en lange woorden zijn minder geschikt.
- Lezen met behulp van clusters en spellingpatronen (/m/aan/ = maan) = een verkorting van de elementaire leeshandeling. Kinderen herkennen bepaalde lettercombinaties in 1 keer. Deze strategie kan je ook gebruiken voor niet klankzuivere woorden. Je kunt deze strategie bevorderen door wisselrijtjes te gebruiken, dit is een rij woorden die steeds in 1 klank verschillen. *Voorbeeld: huis, muis, ruis buis.*
- Lezen met behulp van de visuele woordvorm (Yvonne) = het herkennen van letters uit je naam, de P van parkeren of andere woorden uit de omgeving. Deze strategie is vooral bruikbaar in de beginfase van het leesonderwijs.
- Lezen met behulp van morfologische analyse (be-hulp-zaam) = Je maakt gebruik van je kennis van de opbouw van Nederlandse woorden. Deze leesstrategie kan je ontwikkelen door aandacht te besteden aan de opbouw van woorden.
- Lezen met behulp van de context (ze bibberen van....) = Er wordt gebruik gemaakt van onze kennis van de syntactische structuur van een zin. Dit is de volgorde van woorden in een zin.
- Flexibel gebruik van leesstrategieën = ervaren lezers maken nooit gebruik van één leesstrategie.

Voordracht aspecten

- Uitspraak & articulatie = de lezer spreekt verstaanbaar en correct de woorden en zinnen uit.
- Klemtoon = heeft betrekking op het accent in woorden en zinnen. De lezer moet uit de context opmaken welk accent het meest voor de hand ligt.

- Zinsmelodie = het verloop in toonhoogte in een zin. Leestekens zijn een hulpmiddel om de juiste zinsmelodie te bepalen.
- Natuurlijk en emotionaliteit = je hanteert bij het hardop lezen dezelfde manier van spreken als in een gewoon gesprek. Met je stemgebruik maak je duidelijk dat iemand boos, blij, verdrietig, etc. is.
- Tempo = goede afwisseling van snelle en langzame passages.
- Volume = de expressiviteit van het lezen.
- Het lezen van woordgroepen = een zin wordt nooit vloeiend uitgesproken. Een spreker last vaak allerlei minieme pauzes in.
- Het lezen van interpuncties = interpuncties bepalen de manier waarop je een zin moet lezen.

Niveaus technisch lezen = AVI-niveau = indeling van jeugdboeken naar hun technische leesmoeilijkheid.

Niveaus begrijpend lezen = CLIB = CitoLeesIndex voor het basisonderwijs.

Functioneel analfabetisme = moeite hebben met lezen en schrijven en het niveau is zo laag dat je, je niet kan redden in een geletterde samenleving.

Dyslexie = een leesstoornis. De automatisering van de woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spelling) zich niet, dan wel zeer onvolledig of moeizaam ontwikkelt.

Hoofdstuk 7 Begrijpend lezen

Leesstrategie = een hulpmiddel dat de lezer kan inzetten om de tekst te begrijpen.

Leesstrategieën voor begrijpend lezen

- Bepalen leesdoel.
- Leggen en afleiden van verbanden.
- Informatie voorspellen.
- Voorstellingen maken.
- De structuur opsporen.
- De tekstsoort herkennen.
- Het thema of de hoofdgedachte vinden.
- Zelf stellen en beantwoorden van vragen.
- Het eigen leesgedrag plannen, sturen, bewaken en corrigeren.
- Teksten op hun waarde beoordelen.
- Reflecteren op eigen leesactiviteiten en hun resultaten.

Leesdoel bepalen = een lezer vraagt zich van tevoren af met welke bedoeling hij een tekst gaat schrijven.

- Informatie zoeken = richt je op namen en feiten.
- Mening vormen = richt je op standpunten, feiten/ meningen, voor/ tegen.
- Ontspannen = richt je op de (spannings)opbouw, identificatie verhaalfiguren, sfeertekeningen.
- Handeling uitvoeren = op zoek naar aanwijzingen.

Informatie voorspellen = Het gaat om de verwachting die de lezer heeft over het verloop van de tekst en de antwoorden op de vragen die hij in de tekst hoopt te vinden.

Voorstelling maken = Belangrijke vaardigheid bij het begrijpen lezen. Door de tekst te visualiseren, krijg je meer grip op de tekst.

Twee soorten teksten

- Fictie = de verbeelden of fantasie speelt een grote rol. De schrijver bouwt een eigen wereld op door zijn verbeelding te mengen met gegevens uit de werkelijkheid.
- Non-fictie = referentiele teksten, er is geen sprake van verbeelding of fantasie. Het zijn zakelijke teksten waarbij de schrijver controleerbare gegevens gebruikt uit onze werkelijkheid.

Tekstsoorten

- Verhalende tekst = roman of dagboek, het gaat om verzonden gebeurtenissen of om een persoonlijke weergave van de realiteit. Het doel is vaak om te amuseren.
- Directieve tekst = recept of handleiding, je kunt lezen hoe je een bepaalde handeling of procedure moet uitvoeren. Het bevat aanwijzingen en instructies.
- Beschouwende tekst = commentaar of recensies, het gaat over wat iemand van de werkelijkheid vindt.
- Argumentatieve tekst = advertentie of sollicitatiebrief, hiermee probeer je iemand anders te overtuigen van je standpunt.

Leesgedrag kinderen wordt beïnvloed door

- Moeilijkheidsgraad van de tekst
- Tekstsoort
- Leeservaring
- Leesmotivatie
- Concentratie
- Voorkennis

Twee hoofdprincipes informatieverwerking

- Perceptie = informatie wordt door onze zintuigen door onze hersenen verwerkt.
- Cognitie = gaat om de omgang van informatie, de manier waarop onze hersenen nieuwe kennis koppelt aan onze hersenen.

Studerend lezen = de lezer wil bepaalde informatie uit een tekst halen en die vastleggen om hem later te kunnen reproduceren.

Studietechnieken = een lezer gaat op een gestructureerde manier de informatie uit een tekst vastleggen.

Studietechnieken voor basisschoolleerlingen

- Onderstrepen van hoofdzaken
- Zelf geformuleerde vragen met vragen uit de tekst.
- Een schema waarin je relaties van tekstdelen vastlegt.
- Een diagram maken.
- Een tekening maken.
- Mindmap, woordveld of woordweb
- Samenvatting met hoofdzaken uit de tekst.

Hoofdstuk 8 Stellen

Functies bij het schrijven van teksten

- Communicatieve functie = je gebruikt de tekst om aan iemand anders iets duidelijk te maken. Je wilt bepaalde informatie overbrengen, iets uitleggen of je mening geven.
voorbeeld: krantenartikel, advertentie, folder
- Conceptualiserende functie = je gebruikt taal om greep te krijgen op de werkelijkheid. Door dingen voor jezelf te verwoorden krijg je greep op de werkelijkheid. Je zet wat losse ideeën en fragmenten op papier en op die manier begint je tekst vorm te krijgen.
voorbeeld: studieboeken, schema's, verslagen
- Expressieve functie = taal wordt gebruikt om te experimenteren, om gevoelens te uiten, om iets te zeggen dat anderen nog niet eerder gezegd hebben.
voorbeeld: literaire teksten, gedicht.

Denkend schrijven = schrijven is een vorm van denken, waarbij de schrijver moet nadenken over de organisatie van zijn tekst, de wijze van formuleren en nog vele andere proberen. Dit is voor de ervaren schrijver.

Vertellend schrijven = je weergeeft wat je al weet over een onderwerp en geen proces van wikken of wegen, zorgvuldig plannen, zoeken naar informatie of nauwkeurig vaststellen van schrijfdoelstellingen.

Schrijvers beginnen vrijwel nadat de schrijfp opdracht gegeven is. Verbeteringen hebben betrekking op woordkeuze, spelling en interpunctie en niet op de structuur.

Stelvaardigheden

- Bepalen doel, publiek en tekstsoort = de schrijver gaat na voor wie de tekst is, wat hij wil bereiken en kiest een tekstsoort. *Voorbeeld: informeren, overtuigen, amuseren of instrueren.*
- Verzamelen, selecteren en ordenen van inhoud = hoe kom je aan de inhoudelijke informatie? En hoe gebruik je deze informatie?
- Structureren van de tekst = de schrijver biedt de informatie in een bepaalde volgorde aan.
 - Stapelstructuur = tekst bestaande uit min of meer losse onderdelen zonder zichtbare samenhang. *Voorbeeld: telefoonboek en boodschappenlijst*
 - Verhaalstructuur = personages maken opeenvolgende gebeurtenissen mee.
 - Betoogstructuur = een mening of standpunt wordt ondersteund met argumenten.
- Formuleren = het verwoorden van de inhoud.
 - Stileren = hanteren van een bepaalde schrijfstijl.
 - Taalregels = coderen, het toepassen van grammatica, spelling en interpunctie.
- Reviseren = kritisch lezen en bijstellen van je tekst.
- Verzorgen van de tekst = heeft met alles rondom de lay-out te maken.

Hoofdstuk 9 Jeugdliteratuur

Literaire genre = als teksten bepaalde gemeenschappelijke kenmerken hebben. *Voorbeeld: dezelfde vorm, thema of doel.*

Proza = iedere tekst die is geschreven of gesproken in de vorm van gewone taal.

- Fictie = gaat over een verzonden werkelijkheid.
- Non-fictie = verwijzen naar de werkelijkheid.

In mijn klas.nl

Dé plek om ervaringen en lesideeën te delen voor het basisonderwijs!

Jeugdboeken indelen op basis van verhouding tussen woord en beeld = de volgende genres

- Prentenboeken
- Stripverhalen
- Informatieve teksten
- Poëzie

Functies jeugdliteratuur

- Ontspannende functie = opgaan in een verhaal of fantasiewereld.
- Creatieve functie = nodigt uit om de fantasie de vrije loop te laten gaan.
- Emotionele functie = identificeren met bijvoorbeeld een ridder.
- Informatieve functie
- Opvoedende functie = het helpen een standpunt in te nemen, normen & waarden.
- Esthetische functie = genieten van het mooie in een boek. Extra mooie vormgeving.

Criteria om kinderboeken te beoordelen

- Literaire criteria = let op de manier waarop een boek geschreven is. De tekst staat centraal.
- Pedagogische criteria = let erop of het boek de ontwikkeling bevordert. Het boek is een hulpmiddel bij de opvoeding.
- Ideologische criteria = let op de normen en waarden en beelden die door een boek worden overgedragen.

Hoofdstuk 10 Taalbeschouwing

Verschillende niveaus van taal en onderdelen van de taalkunde

Niveau	Regels voor	Onderdeel taalkunde
Fonologisch niveau	Uitspraak	Fonologie
Morfologisch niveau	Opbouw van woorden	Morfologie
Syntactisch niveau	Volgorde van woorden	Syntaxis
Semantisch niveau	Betekenis	Semantiek
Pragmatisch niveau	Gebruik	Pragmatiek
Orthografisch	Spelling	Orthografie

Foneem = een klank die betekenisverschil tussen woorden veroorzaakt.

Morfologie = men onderzoekt hoe woorden zijn opgebouwd uit betekenselementen en op welke manier een taalgebruiker woorden vormt.

- Morfeem = het kleinste betekenis dragende element van een taal.
 - Vrij morfeem = woorden die los kunnen voorkomen. *Voorbeeld: paard, huis.*
 - Gebonden morfeem = woorden die niet los kunnen voorkomen. *Voorbeeld: ig, tje, heid.*

Morfologische principes

- Samenstelling = twee losse woorden vormen samen een woord. *Voorbeeld: Fietsbel*
- Afleiding = woord waarbij niet alle delen als zelfstandig woord kunnen voorkomen.
Voorbeeld: nattig
- Verbuiging = samenvoegen van een vrij en gebonden morfeem, maar er ontstaat geen nieuw woord.
 - Meervoud = beesten, anjers
 - Verkleinwoord = huisje
 - Vergelijking = klein, kleiner, kleinst
 - buigings – s = leuks
 - buigings – e = mooie
- Vervoeging = verbuiging van werkwoorden. Je kunt zien welke tijd het is. *Voorbeeld –de, -t, -te, etc..*

Syntactische of grammaticale regels = de combinatiemogelijkheden van woorden in een zin.

Woord benoemen = je gaat van de afzonderlijke woorden in een zin na tot welke woordsoort ze behoren.

Actieve zin = de persoon die handelen valt samen met het onderwerp.

Passieve zin = de handelende persoon wordt niet genoemd met het onderwerp, maar in een bepaling met 'door' begint.

Semantiek = houdt zich bezig met de betekenis van taal.

- Antoniem = woorden die een tegengestelde betekenis hebben.
- Synoniem = twee woorden die dezelfde betekenis hebben.
- Hyponiem = woorden waarvan de betekenis ook door een ander woord wordt uitgedrukt.
Voorbeeld: mango en vrucht. Mango is een hyponiem van vrucht.

Pragmatiek = het gebruik van taal in concrete situaties. Het heeft te maken met omgangsregels en sociale normen.

- Taalhandelingen = iemand verricht door taal een communicatieve handeling. *Voorbeeld: bevelen, vragen, beweren, beloven of dreigen.*
- Gesprekken = aanspreken met jij of u etc..
- Teksten = in geschreven taal worden strenge eisen gesteld aan de zinsopbouw en de woordkeus.

Orthografie = de manier waarop de gesproken taal wordt weergegeven in lettertekens, de spelling van woorden.

- Homofonen = woorden die hetzelfde klinken, maar anders worden geschreven. *Voorbeeld: Zweed en zweet.*
- Homografen = de spelling van woorden is gelijk, maar de uitspraak en betekenis is anders.
Voorbeeld: regent, bedelen.

Register = taalgebruik dat bij een bepaalde situatie of groep hoort. Dit wordt ook wel vakjargon genoemd.

Taalvariatie = Verscheidenheid aan talen en taalgebruik. Dialect/ spreektaal zijn voorbeelden van regionale taalvariatie.

Metalinguïstisch bewustzijn = het vermogen om over de vorm en het gebruik van taal na te denken.

Taalbeschouwingsstrategieën

- Analyseren = je haalt een woord, een zin of een tekst uit elkaar in onderdelen. Je let daarbij op specifiek talige kenmerken als uitspraak, opbouw woord/zin.
- Relateren = het expliciteren van de relaties in taal. Je legt verbanden tussen taalelementen.
- Vergelijken = overeenkomsten en verschillen zien. Kinderen kunnen ontdekken dat een bepaalde betekenis uitgedrukt kan worden door verschillende woorden.
- Classificeren = Je kunt iets alleen indelen in een klasse op grond van gemeenschappelijke kenmerken.
- Generaliseren = het doen van een algemene uitspraak over taal die het karakter heeft van een regel.
- Herordenen = je bekijkt de woorden en zinnen vanuit een ander gezichtspunt en je ordent de informatie op een nieuwe manier.

Hoofdstuk 11 Spelling

Pictografisch schriftsysteem = woorden weergeven door middel van tekeningen en afbeeldingen. Dit is de alleroudste manier om woorden te weergeven. Tegenwoordig wordt dit nog gebruikt bij bijvoorbeeld verkeersborden. Je kunt op deze manier goed concrete dingen uitbeelden.

Logografisch schriftsysteem = elk plaatje staat voor 1 woord. De woorden en ook wel de voor- en achterevoegsels krijgen aparte symbolen. Chinees is een voorbeeld van dit schriftsysteem.

Alfabetisch schriftsysteem = taal wordt weergeven door de afzonderlijke spraakklanken van een woord te noteren.

Spellingsprincipes

- Fonologische principe = elk foneem wordt door een apart grafeem weergeven. Dit is het beginsel van de standaarduitspraak. Als kinderen leren spellen dan moeten zij eerst het fonologische principe onder de knie krijgen.
 - Klankzuiver = woorden die alleen volgens het fonologische principe gespeld worden.
- Morfologische principe = we gaan niet uit van de klank maar van de vorm woorden.
 - Regel van de gelijkvormigheid = je schrijft een morfeem steeds op dezelfde manier. Je gaat altijd na hoe een bepaald morfeem in andere woorden klinkt. *Voorbeeld: web, webben.*
 - Regel van de overeenkomst = de opbouw van een woord wordt in de spelling duidelijk. *Voorbeeld: grootte, schrijven we met –te omdat we lengte ook met –te schrijven.*
- Etymologisch principe = de herkomst is bepalend van een woord en is bepalend voor de schrijfwijze. Dit zijn weetwoorden.
- Syllabisch principe = heeft betrekking op de spelling van syllaben in een woord. Een syllabe is een klankgroep in een woord. *Voorbeeld: /ba/ + /kur/ = bakker*
 - Verenkelingsregel = aan het eind van een klankgroep voor een lange klank 1 letter. *Voorbeeld: ramen, klank eindigt op /raa/, dan schrijven we maar 1 letter.*

- Verdubbelingsregel = aan het eind van een klankgroep volgt na een korte klank verdubbeling van de volgende medeklinker.
Voorbeeld: koffer, klank eindigt op /ko/, dus verdubbeling van de f.

Spellingsstrategieën

- Directe spellingsstrategieën = het spellen is geautomatiseerd.
- Indirecte spellingsstrategieën = er wordt een bepaalde denkhandeling toegepast.
 - Fonologische strategie = een woord wordt opgesplitst in klanken of klankgroepen. Daar worden achtereenvolgens de bijbehorende letters bijgeschreven. Dit wordt ook wel de elementaire schrijfhandeling genoemd.
 1. **Input**
 2. Gesproken woord
 3. Auditieve analyse
 4. Volgorde fonemen onthouden
 5. Koppelen van grafemen aan fonemen
 6. Geschreven woord
 7. **Output**
- Woordbeeldstrategie = we schrijven een woord correct door een beroep te doen op ons woordgeheugen
- Regelstrategie = het toepassen van een spellingsregel.
- Analogiestrategie = je schrijft een woord door het te vergelijken met een ander woord. Je schrijft woorden op grond van zelf ontdekte regelmaat in de spelling.
- Hulpstrategie = zelfbedachte geheugensteuntjes of hulpregels.

Spellingscategorie = een groep woorden met dezelfde spellingsmoeilijkheid.